

ZA PROFESOROM VENDELÍNOM MACHOM

Sú chvíle, ktoré ťažko prežívame. Dňa 11. júla 2011 vo veku nedožitých 80 rokov nás opustil Prof. Ing. Vendelín Macho, DrSc. Odišiel popredný slovenský vedec a pedagóg, človek nesmierne skromný, láskavý, múdry, invenčný a obetavý. Svojou prácou a dosiahnutými výsledkami sa zaradil medzi najväčších vedcov na Slovensku. Vyoral hlbokú brázdú v oblasti chémie, kde vyše 500 patentov udelených mu doma i v zahraničí patrí medzi najcennejšie poklady slovenskej vedy v oblasti chemickej technológie. Sme mu vďační za všetko. Bezpochyby je jednou z najvýraznejších osobností druhej polovice uplynulého storočia v slovenskom vedeckom a pedagogickom dianí v oblasti chémie.

Jeho záber a výkonnosť poklesli najmä v poslednom roku. Na Aprocheme v minulom ročníku mal ešte prednášku, tohto roku sa už nezúčastnil. Posledný krát som sa s ním stretol na Fakulte chemickej a potravinárskej technológie STU v apríli, keď doniesol materiály do svojej autobiografie, ktorá má vyjsť pri príležitosti, bohužiaľ už nedožitých 80 narodenín. Pozvanie na stretnutie k nedožitým 100. narodeninám profesora Veselého v máji už neprijal. Rozprával som len s pani manželkou Evou, ktorá ho ospravedlnila so slovami „jeden deň je dobre, druhý je horšie“. Cítili sme všetci, že odchádza....

Prof. Ing. Vendelín Macho, DrSc., sa narodil 20.10.1931 v Kamenci pod Vtáčnikom. Gymnázium absolvoval v rokoch 1943 až 1951 v Prievidzi. Na Chemickej fakulte SVŠT študoval v rokoch 1951-1956. Externú vedeckú aspirantúru v študijnom odbore Organická chémia ukončil v roku 1961. V roku 1968 obhájil doktorskú dizertačnú prácu v študijnom odbore Organická technológia na ČSAV v Prahe. Doktorská práca bola zameraná na hydroformyláciu olefinických nenasýtených zlúčenín. Podstatou hydroformylácie, resp.

oxosyntézy, ktorú objavil v roku 1938 O. Roelen, je adícia oxidu uhoľnatého a vodíka na alkenicky nenasýtené zlúčeniny, zvyčajne pri zvýšenom tlaku a pri katalytickom účinku homogénnych katalyzátorov (karbonylov kobaltu alebo ródia). Pritom vznikajú v podstate len aldehydy obsahujúce o jeden uhlíkový atóm viac než má východisková alkenická nenasýtená zlúčenina. V Československu sa od roku 1967 vyrábal oxoprocesom z propénu a syntézneho plynu n-butanol, izobutanol a 2-etylhexanol v CHZ ČSSP v Litvínove.

Profesor Macho pracoval od roku 1956 do roku 1984 vo Výskumnom ústave pre petrochémiu (VÚP Nováky, od r. 1983 Prievidza) ako vedecký pracovník a od roku 1984 aj ako jeho riaditeľ. V roku 1982 bol menovaný profesorom STU pre odbor Organická technológia a petrochémiu na Fakulte chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave. V študijnom programe Chemická technológia sa predmet Organická technológia a petrochémiu prednáša dodnes (~ 30 rokov). Po odchode profesora Macha z Fakulty sme predmet novokoncipovali a prednáša sa doteraz. Ďalšia zastávka prof. V. Macha bola na Trenčianskej univerzite A. Dubčeka, na Fakulte priemyselných technológií v Púchove, odkiaľ odišiel do dôchodku.

Profesor Macho mal fantastický „ťah na bránu“. Pre neho vrcholom úspešného výskumu neboli len získané výsledky, ale ich priemyslová realizácia v navrhovaných chemických technológiách na Slovensku. Nechápal tých vedeckých pracovníkov, ktorí svoju „realizáciu“ videli len v počte publikovaných prác v odborných časopisoch. Z tohto pohľadu patrí prof. Macho k špičkovým slovenským vedcom a vynálezcom v oblasti chemickej technológie. Preto môžem uviesť: 78 realizovaných originálnych riešení v chemickom priemysle a príbuzných odvetviach, ako proces výroby pentaerytritolu a mravčanu vápenatého v Strážskom; nové typy suspenzných homopolymérov a kopolymérov vinylchloridu v Novákoch; nové typy kopolymérnych disperzií v Novákoch; nenasýtené polyesterové živice v PCHZ Žilina a v zahraničí; zdokonalenie procesu oxidácie etylénu na etylénoxid; ako aj racionalizáciu výroby dimetyltereftalátu v Slovnafte Bratislava; proces výroby azodikarbónamidu v Žiline; vyriešenie a zavedenie do výroby nových energeticko-minerálnych doplnkov i s terapeutickým účinkom – Ketozan a Ketovit v Polychem Prievidza a hydrofobizačno-konzervačného prostriedku hlavne pre drevársky priemysel.

Profesor Macho je autorom a spoluautorom 240 pôvodných vedeckých prác, 2 monografií, vyše 500 uznaných vynálezov doma aj v zahraničí, 54 odborných publikácií, 156 výskumných správ, 315 prednášok a postrov na sympóziách a 600 pozitívnych citácií doma a v zahraničí.

Už za života sa profesorovi Machovi dostalo vysokého uznania za pracovné výsledky: Zaslúžilý vynálezca s právom nosiť Zlatý odznak (1978); Štátna cena za vynálezy a vedecké práce v petrochémii (1974); člen korešpondent SAV (1984); Národná cena SR za nový typ PVC pre tlakové rúry (1986); Laureát združenia vynálezcov SR (1996); Vedec roka SR 2000; Malá medaila sv. Gorazda (2002); Diplom z Cambridge (2002); 2000 vynikajúcich vedcov 21. storočia; za osobitný svetový prínos na poli chemických technológií (2004); Medaila FCHPT STU za celoživotnú prácu v prospech fakulty (2006); Člen New York akadémie vied (2006).

Profesor Macho žil usporiadaným rodinným životom s manželkou Evou v Partizánskom. Vychovali dvoch synov, Vlastimila a Richarda. Prof. Macho dokázal, že tak ako svoju rodinu, ako aj svoju chémiu a spolupracovníkov miloval ako len málo iných. Práve im venoval podstatnú časť svojho života. Ďakujeme mu za jeho plodný a vzácny život. Nepochybujem o tom, že tým tlmočím aj mienku väčšej časti slovenskej pospolitosti, ktorá ho poznala a mala rada.

Prof. Ing. Martin Bajus, DrSc.